

**THE PROBLEM OF DEFINING THE CATEGORY
OF "CONSTITUTIONAL SYSTEM" IN MODERN
UKRAINIAN JURISPRUDENCE**

**ПРОБЛЕМА ВИЗНАЧЕННЯ КАТЕГОРІЇ
«КОНСТИТУЦІЙНИЙ ЛАД»
У СУЧАСНІЙ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ УКРАЇНИ**

Marharyta Tezyk¹

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-438-2-20>

«Конституційний лад» є необхідною складовою «конституціоналізму», який є більш широким поняттям. Він відображає конкретний устрій держави та суспільства, а також «перетворення теоретичної моделі в політичну та правову реальність» [1, с. 2].

У науковій літературі розрізняють поняття «конституційний лад» від таких понять, як «суспільний лад» та «державний лад», які використовувалися в радянському законодавстві та науковій дисципліні державного права. Науковець В. Погорілко вважав, що конституційний лад – це система суспільних відносин, які передбачені та гарантовані конституцією та законами, прийнятими на її основі [1, с. 2]. На думку Ю. Шемшученка, конституційний лад представляє собою певний тип конституційно-правових відносин, який обумовлений рівнем розвитку суспільства та держави [4]. В юридичній літературі висловлюється думка, що поняття конституційного ладу розвивається з категорії суспільного та державного ладу, а узагальнено конституційний лад визначається як сукупність усіх правовідносин, які виникають та закріплюються конституцією [5].

Деякі автори розглядають зміст конституційного ладу з різних поглядів:

- сукупність відносин, що виникають при застосуванні норм конституції та інших джерел конституційного права;
- правовідносини, закріплені в конституції, часто виділені як основні;
- система конституційних норм, які мають сутнісний характер і іноді наділені найвищим рівнем юридичної жорсткості, що робить їх менш схильними до скасування [2, с. 1].

Отже, поняття «конституційний лад» разом із поняттям «конституціоналізм» відіграє важливу роль у системі конституційного права.

¹ Oles Honchar Dnipro National University, Ukraine

Воно є загальним та інтегруючим поняттям, яке охарактеризовує основні принципи та практики конституційно-правового будівництва. Об'єкти вивчення «конституційного ладу» співпадають з предметом дослідження науки конституційного права в цілому. Це дозволяє правознавцям адекватно розуміти та аналізувати цю важливу категорію [1, с. 2].

Поняття «конституційний лад» має два аспекти: формальний та змістовний. У формальному розумінні це вказує на наявність у суспільстві та державі устрою, що базується на конституції. Згідно з цим підходом будь-яке суспільство або держава, яка має конституцію, може називатися конституційною. Однак в науці конституційного права термін «конституційний лад» використовується в іншому сенсі. Змістовний аспект передбачає, що конституційний лад відповідає певним вимогам, таким як визнання прав і свобод людини, розподіл державної влади та демократична форма правління [1, с. 2–3].

Конституційний лад не слід вважати ідентичним державному ладу. Останній є більш обмеженим поняттям. На відміну від державного ладу, конституційний лад завжди передбачає наявність конституції в державі. Якщо необхідними ознаками конституційного ладу є народний суверенітет, виборність влади, розподіл державної влади, непорушність і невідчужуваність загальноновизнаних прав і свобод людини, то державний лад може не включати всі ці ознаки. У юридичній науці було приділено достатньо уваги питанням конституційного ладу [1, с. 3].

В юридичній науці поняття «конституційний лад» активно використовується через призму «загальнонародної держави». Ю. Єременко був одним з перших, хто розглядав цю проблему. За його розумінням, конституційний лад представляє собою систему панівних економічних, політичних та ідеологічних відносин, виражених у конституційній формі, які втілюють повновладдя. Основою цього визначення є характер і види суспільних відносин, що становлять зміст конституційного ладу у правовій формі їх прояву. Тому можна стверджувати, що поняття «конституційний лад» можна розглядати як сукупність конституційно-правових відносин [1, с. 3–4].

Конституційний лад нерозривно вписується у суспільний лад, прямо пов'язаний з його конституційним регулюванням, втіленням та захистом конституційних норм. Іншими словами, конституційний лад є тією частиною суспільного устрою, яка безпосередньо базується на конституційних принципах. Оскільки історія конституційного законодавства переконливо свідчить про те, що в ньому втілюються лише певні аспекти суспільного устрою, Ю. Єременко вважає за необхідне визначити специфіку конституційного (державно-правового) змісту суспільного ладу. Призначення конституційного законодавства полягає не

лише у закріпленні відносин державного володарювання, а й у регулюванні всіх аспектів суспільного устрою. Влада, зокрема, є одним з елементів суспільного ладу, і вона втілює основні риси цього устрою [1, с. 4].

За словами Ю. Єременка, конституційне законодавство є важливою складовою суспільного ладу. Воно регулює правову основу державного та суспільного життя. Правова основа пронизує всі сфери суспільства, включаючи економіку, політику та ідеологію. Водночас, вона має своє самостійне значення. Якщо соціальні основи характеризують суспільство на горизонтальному рівні, то правова основа визначає його вертикальний аспект [1, с. 4].

Отже, конституційний лад є важливою складовою частиною конституціоналізму, відображаючи конкретний устрій держави та суспільства, що і закріплює Конституція України [3]. Він представляє собою систему суспільних відносин, закріплених та гарантованих конституцією та законами. Конституційний лад формується на основі конституційних принципів і відображає рівень розвитку суспільства та держави. Це поняття є ключовою категорією у науці конституційного права, відіграючи важливу роль у правовому регулюванні суспільних відносин та державного устрою.

Список використаних джерел:

1. Белов Д. М., Якимович Я. В. Поняття та елементи конституційного ладу: теоретико-правові засади. Ужгород : ДВНЗ «УжНУ», 2014.
2. Наукова публікація. Конституційний лад України: загальні засади та основні принципи. (21.09.2010). URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/law/9773/>
3. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР / Верховна Рада України.
4. Конституційне право України : підручник / за заг. редакцією Ю. Шемшученка. Київ : ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2008.
5. Єременко Ю. П. Правові форми реалізації конституційно-правових відносин. *Право України*. 1999. № 2. С. 25–35.